

Mag. Nastja Praprotnik, Mladinski dom Maribor

INTEGRACIJA OTROK BEGUNCEV V SLOVENSKI ŠOLSKI SISTEM

UVOD

Vsak dan nas mediji obveščajo o novih prihodih beguncev in vedno novih ukrepih migracijske politike naše države. Na začetku so nas posnetki na televiziji še pretresli, ker tega še nismo bili vajeni ali pa smo pozabili na našo zadnjo vojno. Kaj hitro smo postali otopeli in se vedemo, kot da se nas begunska kriza ne tiče. Predvsem zato, ker je velika večina naših državljanov begunce videla le na televiziji; ker niso imeli priložnosti ali niso hoteli doživeti stika s temi ljudmi in zato niso mogli dobiti občutka, da so to resnični ljudje, travmatizirani, izmučeni, lačni, bolni, obupani ljudje, ki so se brez lastne krivde znašli v hudi stiski. In ti begunci in njihovi otroci tudi niso zakrivali revščine naših državljanov. Zato so protibegunske demonstracije po državi strah vzbujajoče in statistične številke, ki pravijo, da velika večina slovenskih državljanov ne bi sprejela beguncev v svoj domači kraj, begunskih otrok pa ne v svoje vrtnice in šole, zastrašujoče. Vse to dokazuje, kako nestrpna družba smo.

Zato zdaj nagovarjam šolsko stroko, izobražene, razgledane ljudi, ki se zavedajo, kolikšna je vrednost znanja, ki ga vsak dan prenašamo na svoje otroke. Pedagoška znanost govori o tem, kakšne razvojne, čustvene, učne in druge težave pustijo posledice travm na kakor koli zlorabljenih, zanemarjenih, preganjanih otrocih. Pedagoški čut pa nam nalaga odgovornost, da poskušamo take travme vsaj omiliti, če ne preprečiti; da si nehamo zatiskati oči in se nehamo pretvarjati, da se begunci in njihovo življenje nas ne tičejo. Begunski otroci so med nami in na nas je, da jim pomagamo na novo zaživeti.

BEGUNCI IN BEGUNSTVO

Otroci begunci v slovenskih šolah niso nekaj novega. V naše šole so se vključevali že v času razpada Jugoslavije, ko je na ozemlju Hrvaške, Srbije in Bosne in Hercegovine divjala vojna. V slovensko družbo smo jih integrirali kot »ranljivo skupino«. Dobrih dvajset let kasneje se spet srečujemo z begunstvom, a tokrat se je širše družbeno razumevanje begunstva in beguncev premaknilo, nekako sprevrglo od ranljivega k »nevarnemu«. Neustrezna evropska in slovenska azilna in migracijska politika pa s poudarjanjem in izpostavljanjem varnostnega vidika prispeva k inkriminaciji migrantov in h kreptitvi predsodkov.

Ljudje so bežali in postajali begunci, že odkar se vrti ta svet. Prvi ohranjeni zapisi o migracijskih gibanjih govorijo o dogodkih, ko so Hetiti pred več kot 2000 leti

prodrli v Malo Azijo, tam ustanovili svojo državo in povzročili beg tamkajšnjega prebivalstva. Izraz »azil« kot zaščita pred preganjanjem pa so poznali že stari Grki in Rimljani. Beseda »begunec« je bila prvič v zgodovini uporabljena za Hugenate, francoske protestante, ki so iz Francije bežali na prelomu iz 16. v 17. stoletje.

In tudi danes ljudje bežijo s svojih domov zaradi vojne, ubijanja, diktatorskih režimov, ki izničujejo osnovne človekove pravice; pa zaradi industrije orožja in pogoltnih trgovcev z orožjem, ki zanetijo vojne, ker potrebujejo vedno nove poligone za preizkušanje le-tega; pa tudi zaradi rasne ali verske diskriminacije ali slabega socialnoekonomskega statusa v domovini; bežijo tudi zaradi naravnih nesreč. Bežijo pred smrtjo, bežijo, ker želijo svojim otrokom zagotoviti varno življenje, brezskrbno otroštvo, jim omogočiti šolanje. To so resnični ljudje, resnični otroci, matere in očetje. Vsak s svojo bolečino, trpljenjem, a tudi upi in sanjami.

V namen zaščite preganjanih, zmanjšanja posledic političnih in/ali vojaških spopadov ter kršenja človekovih pravic je bila že leta 1951 napisana Konvencija o statusu beguncev. To je ključni dokument mednarodne zaščite beguncev, ki ureja njihovo mednarodno zaščito in pomoč pri ponovnem urejanju življenja. In tudi Slovenija je z mednarodnimi pravnimi dokumenti zavezana k uresničevanju te konvencije.

KAJ LAHKO STORIMO KOT LJUDJE?

Glede na samo bistvo konvencije lahko ozavestimo zagotavljanje osnovnih človekovih pravic drugemu, kar naj nam predstavlja pomembno orodje, s katerim vsak posameznik lahko učinkovito prispeva k izboljšanju kakovosti življenja beguncev. Le stežka si predstavljamo, kaj pomeni, da je pravica do begunstva osnovna človekova pravica; pravica, ko nam ne preostane nič več, pa še ta nam je kratena. Za primer naj dam pretresljivo misel kosovske begunke o stanju kratenja človekovih pravic na Kosovu v zadnji balkanski vojni: »Najprej so izginile vse pravice, potem so izginili še ljudje. Ostala je samo pravica do begunstva.« (Vrečer, 2007, v: Hladnik Milharčič, 1999, 36). Vendar pa tudi pravice do begunstva ne smemo jemati za samoumevno. V begunskem valu, ki danes pretresa Evropo, je begunstvo privilegij premožnih. Bežijo namreč le tisti, ki imajo dovolj denarja za potovanje, da lahko sebi in svojim otrokom ali samo svojim otrokom plačajo prevoz na prenatrpanih vlakih ali gumijastih čolnih v neznano, nepredvidljivo prihodnost, v hladne smrtonosne morske valove ali v svobodno Evropo. Nimajo kaj izbirati.

KAJ LAHKO STORIMO KOT DRŽAVLJANI?

Kot državljani si prizadevajmo razumeti, sprejeti in podpreti integracijo kot človekovo pravico. Termin »integracija« je začel v zadnjem času izpodrivati termin »multikulturalnost«. Integracija pomeni vključevanje priseljencev v ekonomske, socialne in kulturne ter druge družbene procese, v sociokulturni sistem države sprejemnice. To je dvosmeren proces, v katerem se na eni strani priseljenci prilagajajo državi sprejemnici, na drugi strani pa država sprejemnica sprejme nove priseljence in se je pripravljena od njih tudi učiti; tako obe strani prispevata k sobivanju.

PREPREČUJMO RAZPAD VREDNOT

Ampak pogoj za takšno sobivanje je, da se otresemo predsodkov in nastopimo proti socialnemu izključevanju. Pogoj za možno sobivanje v družbi sta visok socialni in kulturni kapital družbe; sobivanje je odvisno tudi od političnih, kulturnih, socialnih, demografskih značilnosti nekega prostora. V slovenskem prostoru so omenjeni dejavniki soustvarili poleg drugih skupin na robu še slovenske državljane romskega rodu, izbrisane, priseljence, istospolno usmerjene in zdaj spet muslimane in begunce. Vsem tem posameznikom ali skupinam je marginalizacija in z njo razpad vrednot, norm in standardov omajala moralno orientacijo posameznika, zrušila njegovo trdnost, avtonomnost in odnesla kontinuiteto, predvidljivost časa, v katerem živi. Posameznika je pahnila v negotovost, tesnobo, nemir, nes-tanovitnost, neodločenost, omahljivost.

PREPREČUJMO RAZPAD MEDOSEBNIH ODNOSOV

Medosebni odnosi so znotraj družin in posredno tudi znotraj šole začeli izgubljati veljavo na račun zagovarjanja dejavnika moči, češ da lahko posamezniku uspe le z netolerantnostjo, nesolidarnostjo in egoističnim tekmovanjem. Prenekateri starši v skladu z zahtevami sodobne družbe otroke vzgajajo v tekmovalne, močne, uspešne posameznike, vse na škodo spoštovanja tradicionalnih vrednot, kot so solidarnost, medsebojna pomoč, sodelovanje ... Tako iz majhnih rivalov proizvajajo razvajene, sebične, do drugih brezbrizne, čustveno nezrele ljudi, ki stremijo le za lastnimi uspehi in ki se ne glede na sredstva in škodo drugega pehajo za užitki in hitrim zadovoljevanjem svojih potreb. Če se že morajo soočiti z neprijetnostmi, jih le težko prenašajo in se jih otepajo na vse mogoče, tudi družbeno nesprejemljive načine, na primer z blatenjem, smešenjem, fizičnim napadom, izključevanjem. Pravzaprav je to le odraz strahu, bojazni pred nečim, česar ne poznajo dovolj; ker jim je tuje, jim je neprijetno in jim vzbuja neprijeten občutek, da jih ogroža; pa naj bodo to tujci, Romi, izbrisani, pripadniki druge vere, homoseksualci, revni, brezdomci, begunci ... Ta strah se odraža v diskriminaciji.

Kaj pa je diskriminacija? Od kod izvira? Kaj v človeku poraja ta močna negativna čustva do drugega človeka?

Diskriminacija, diskvalifikacija, izločanje, izključevanje je vsak negativen odnos do drugega. Je smešenje, blatenje, obrekovanje, podcenjevanje, verbalna žalitev, fizični napad. Diskriminacijo rodijo predsodki, ki so lahko rasne, nacionalne, razredne, verske, spolne narave. Predsodki so družbeno nevarni, saj se širijo po družbi kot virusi in dobijo epidemične razsežnosti, ko jih posamezniki ali določena skupina ljudi ideološko ali politično izrabljajo v svojo korist in če jih posamezniki kritično razumsko in moralno ne preverimo.

KAJ LAHKO STORIMO KOT UČITELJI, ŠOLSKI DELAVCI?

Šola kot socialni prostor učenja medosebnih odnosov mora postati ključni prostor, kjer se bodo otroci in mladostniki neposredno učili življenja z drugimi; posebej zato, ker se v šolo vključujejo cele generacije. Poleg tega je šola tudi skupnost, ki naj bi posamezniku poleg znanj in vrednot za življenje dajala občutek varnosti, ljubljenosti in pripadnosti.

V Sloveniji je od leta 2007 sprejem otrok beguncev sistemsko urejen s Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji. A prav tam (str. 8), v poglavju o opredelitvi otrok, učencev in dijakov migrantov, dokument ugotavlja, da specifične skupine prisilnih migrantov, ki jih predstavljajo osebe z začasno zaščito, prosilci za azil in begunci, takrat v Sloveniji ni bilo.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo je leta 2012 izdal dokument z naslovom Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012) (v nadaljevanju Smernice). Namenjen je vzgojno-izobraževalnim zavodom, torej vrtcem, osnovnim šolam, srednjim šolam in dijaškim domovom, in izdelan v pomoč načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela z otroki, učenci in dijaki priseljenci (v nadaljevanju otroci priseljencev), ki so vključeni v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem.

Smernice spodbujajo integracijo otrok priseljencev oziroma otrok druge in tretje generacije, katerih starši so se v času vključitve v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem priselili iz drugih krajev nekdanje skupne države Jugoslavije. Smernice se uporabljajo tudi na jezikovno mešanih območjih na prostoru Republike Slovenije, to je v Pomurju in slovenski Istri. Menim, da se lahko smiselno uporabljajo tudi v primeru vključevanja – integracije otrok beguncev v naše vzgojno-izobraževalne ustanove.

Otroci priseljencev so v slovenskem vzgojno-izobraževalnem sistemu od trenutka vpisa v vzgojno-izobraževalni zavod pravno izenačeni z otroki, ki so državljani Republike Slovenije. Otrokom priseljencev slovenska zakonodaja daje pravico do izobraževanja v skladu z Deklaracijo Združenih narodov o otrokovih pravicah, s Konvencijo Združenih narodov in z zakonodajo Evropske skupnosti in drugih mednarodnih organizacij. V slovenski zakonodaji pa so njihove pravice predvidene v zakonih, kot so Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon

o osnovni šoli, Zakon o gimnazijah, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, in v Pravilniku o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli.

DVOSTOPENJSKI MODEL VKLJUČEVANJA

Danes so otroci begunci v naših šolah postali realnost in šolsko ministrstvo zato šolam priporoča dvostopenjski model vključevanja v novo jezikovno in kulturno okolje po vzoru nekaterih drugih evropskih držav. V času tako imenovane »uvajalnice« otroci pred vključitvijo v redni pouk dobijo pomoč mentorja, ki jih v dveh tednih ali 20 urah vodi, jim pomaga pri vzpostavljanju stikov z okoljem ter sodeluje s starši, če so prisotni. Če otroci nimajo staršev ali niso v njihovem spremstvu, pa običajno njihovi skrbniki postanejo šolniki. Nato sledi tako imenovana »nadaljevalnica«, ko začnejo otroci obiskovati redni pouk, pri čemer jim pripada dodatna strokovna pomoč pri učenju slovenščine.

NEKAJ PREDLOGOV ZA DELO Z OTROKI BEGUNCI V ŠOLI

Zgoraj omenjeno delo pristojnega ministrstva je v času, ko na vseh koncih in krajih zmanjkuje denarja, pohvalno. Če bodo naši predlogi ustrezni, strokovno podprti, imamo več možnosti, da nas »oblast usliši« in nameni več denarja za aktivnosti pri pouku. Zato je zdaj tudi na nas, šolnikih, da si prizadevamo vsak v okviru svojih znanj in zmožnosti, da delujemo v smeri integracije, kot to počnejo šolniki v drugih evropskih državah. Tako na primer lahko učitelj koordinator vodi in svetuje učiteljem izvajalcem pomoči ter je vezni člen s starši ali zunanji strokovnjaki. Učitelji in prostovoljci iz drugih strok lahko izvajamo poučevanje slovenskega jezika pred všolanjem. Učitelji tudi lahko organiziramo pouk slovenskega jezika dodatno ob pouku v obliki dopolnilnega pouka ali intenzivnega tečaja, tečaja ob šolanju ali podpornega tečaja, lahko tudi v smislu prilagojenega učenja slovenskega jezika pri vseh šolskih predmetih. Poleg jezikovnega pouka lahko otrokom priseljencev ponudimo uvajanje v našo kulturo z izbirnimi predmeti. Pomagamo lahko s spodbujanjem integracijske vloge učencev, sošolcev, vrstnikov in jih spodbudimo k tutorskemu delu z otroki begunci. V večjih razredih bi učitelju prav prišla pomoč dodatnega učitelja. Pri integraciji lahko pomagamo z vključevanjem teh otrok v interesne dejavnosti, ki že obstajajo na šolah. In ko bodo otroci že do neke mere integrirani v naše šole, naj bosta preverjanje in ocenjevanje znanja fleksibilni; v prvem letu ali dveh še brez ocenjevanja. Ne nazadnje si lahko tudi razširimo lastno obzorje in se izobražujemo ter pridobivamo nova znanja, ki nam utegnejo koristiti pri ukvarjanju z učenci begunci.

Seveda pa ne smemo pozabiti, da je pri spodbujanju multikulturalnosti ne samo dobrodošla, pač pa neobhodno potrebna pomoč, podpora in najprej pozitivna naravnost vodstva šole. Ravnatelj kot motor, pogonska sila kolektiva naj deluje na način, da učitelj in učence obvešča o aktualnih

dogodkih, jih vodi v aktivnostih in na glas, odprto govori o begunski problematiki na splošno ter spodbuja k razmišljanju, kako lahko vsak posameznik prispeva k učinkovitosti pomoči. Tako se učitelji, učenci in (posredno) njihovi starši lahko soočajo z aktualnimi dogajanjem in s konkretnimi »drugačnimi« ljudmi ter s tem morebiti odpravijo strahove in predsodke. O beguncih in njihovih otrocih lahko ravnatelj spregovori tudi na učiteljskih konferencah, skupnih govorilnih urah, na roditeljskih sestankih ali nanje spomni na šolskih prireditvah. Ravnatelj lahko s svojim vplivom in človeško širino spodbuja k humanosti in vzgoji za sprejemanje drugačnosti, in to ne le znotraj šole, temveč lahko v to smer vpliva tudi s povezovanjem z ustanovami v šolskem okolišu; šola namreč na zelo raznolike načine predstavlja svoj kraj. Tako lahko ravnatelj na nivoju kraja ali občine organizira skupne aktivnosti, delavnice, razstave, predstave, izobraževanja ali druženja v mladinskih centrih in knjižnicah.

Na podlagi študija Smernic (2012) sem v pomoč učiteljem in šolskim svetovalnim delavcem izdelala okviren načrt dejavnosti pri pouku in šolskih ter obšolskih dejavnostih preko celega šolskega leta.

NAČRT DEJAVNOSTI

Dejavnosti pred začetkom šolskega leta

Ob koncu tekočega šolskega leta:

Šola v skladu z Zakonom o priznavanju in vrednotenju izobraževanja ugotovi nivo dosežene izobrazbe učencev priseljencev in jih uvrsti v ustrezen razred.

Ob koncu tekočega šolskega leta izvem, da bom v naslednjem šolskem letu poučevala v oddelku (v 4. razredu), v katerega bodo vključeni otroci priseljenci iz različnih držav, torej govorijo različne jezike in so pripadniki različnih kultur, ver in etničnih skupnosti. Zato začnem pripravljati program aktivnosti, ki jih bom skupaj z nekaj drugimi strokovnimi delavci šole izvajala v naslednjem šolskem letu in ki temeljijo na načelih Smernic.

AKTIVNOST ŠT. 1

Sodelujem pri vpisu bodočih učencev priseljencev v 4. razred, ki mu bom naslednje šolsko leto razredničarka. K vpisu svetovalna delavka povabi tudi prevajalca. Skupaj s svetovalno delavko starše informirava o našem vzgojno-izobraževalnem sistemu in vzgojnih vrednotah naše šole. Poleg vpisne dokumentacije pridobimo še podatke o zdravju in razvoju učenca, njegovih prehranjevalnih posebnostih in drugih morebitnih kulturnih posebnostih družine.

Material:

- Vpisna dokumentacija.
- Zdravstvena dokumentacija in druge specifične informacije o otroku.

Cilj:

- Navežem stik s starši, ugotovim jezikovne posebnosti in potrebe staršev.
- Pridobim ustrezne informacije o učencu.

AKTIVNOST ŠT. 2

Uro oddelčne skupnosti namenim razgovoru z učenci. Pogovarjamo se o drugačnosti, o tujih jezikih, o drugih deželah, o otrocih iz drugih dežel, kako tam živijo, bivajo, se učijo, govorijo. Pogovarjamo se o tujih jezikih, hrani iz tujih dežel; o tujih krajih, ki so jih morda že obiskali.

Material:	Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Slike, avdio in video posnetki različnih držav. – Posnetki otroških pesmi v različnih jezikih. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učenci razmišljajo o tujih deželah, o otrocih po svetu. – Učenci pripovedujejo o svojih izkušnjah v tujini.

AKTIVNOST ŠT. 3

Učence seznanim s prihodom novih sošolcev. Učence prostovoljce iz višjih razredov prosim, da se mi pridružijo po pouku na oddelku podaljšanega bivanja, da skupaj z bodočimi sošolci otrok priseljencev pripravimo material za sprejem otrok priseljencev na prvi šolski dan. Poskusim navezati stik s starši priseljenci, katerih otroci so bodoči učenci mojega razreda. Prosim jih za dovoljenje, da smem na prvi šolski dan na panoju v razredu uporabiti fotografije njihovih otrok, ob katerih jih bom predstavila sošolcem. Prosim jih, naj mi napišejo pozdrav v svojem jeziku.

Material:	Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Fotografije bodočih učencev priseljencev. – Napiši pozdravov v jezikih otrok priseljencev. 	<ul style="list-style-type: none"> – Učence svojega razreda seznanim s prihodom novih sošolcev. – Navežem stike s starši otrok priseljencev.

AKTIVNOST ŠT. 4

Izdelamo zemljevid sveta, na katerem posebej poudarimo države, iz katerih prihajajo bodoči sošolci. Izdelamo napise z njihovimi imeni in državami, od koder prihajajo. Izdelamo napise pozdravov v jezikih otrok priseljencev in slovenski pozdrav. Narišemo zastave držav, iz katerih prihajajo bodoči sošolci, in slovensko zastavo. Ob teh aktivnostih se pogovarjamo o bodočih sošolcih: kako jih bomo sprejeli, ali se jih veselimo, kako si jih predstavljamo, kako se bomo z njimi pogovarjali, kaj bi jih vprašali ...

Material:	Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Zemljevid sveta. – Napiši imen, držav, pozdravov. – Zastave. 	<ul style="list-style-type: none"> – Pripravim učence na sprejem novih sošolcev priseljencev. – Učenci spoznajo države, od koder prihajajo novi sošolci. – Učenci spoznajo imena novih sošolcev, pozdrave v tujih jezikih, zastave in geografsko lego držav, od koder prihajajo bodoči sošolci.

Pred začetkom novega šolskega leta:**AKTIVNOST ŠT. 5**

Pred začetkom novega šolskega leta na pedagoški konferenci strokovne delavce šole seznanim z vključitvijo otrok priseljencev v moj razred. Na kratko jim predstavim kulturne in družbene posebnosti držav, od koder prihajajo. Seznanim jih s Smernicami in izpostavim odgovornost strokovnih delavcev šole za uspešno vključevanje teh otrok v izobraževalni proces.

Material:	Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Izpis Smernic. – Material za sprejem, ki smo ga pripravili z učenci. 	<ul style="list-style-type: none"> – Seznanim strokovne delavce šole s prihodom otrok priseljencev. – Strokovne delavce prosim za pomoč in odgovorno, profesionalno vedenje v zvezi z otroki priseljenci.

AKTIVNOST ŠT. 6

Opremim razred s panojem, na katerem so zemljevid sveta, napisi držav in imen ter fotografije novih učencev. Pisno povabim starše novincev, naj se nam pridružijo v razredu na prvi šolski dan. S prevajalcem izdelava knjižico najpomembnejših informacij iz šolske publikacije za starše učencev priseljencev.

Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Vzpostavim prijetno okolje sprejema. – Napišem vabila za starše novincev in jih oddam. – Natisnem knjižico s pomembnimi informacijami za starše priseljencev.

Dejavnosti ob začetku novega šolskega leta**Prvi šolski dan:****AKTIVNOST ŠT. 7**

Na prvi šolski dan povabim prevajalca in šolsko svetovalno delavko, da se nam pridružita pri sprejemu novincev. Staršem in učencem priseljencem predstavim sošolce in učne predmete. Učenci pozdravijo nove sošolce in njihove starše ter zapojejo pesem po izbiri. Starše in nove učence popeljem po šoli in jim razkažem šolske prostore: stranišča, jedilnico, telovadnice, knjižnico in tajništvo. Medtem svetovalna delavka prevzame razred.

Cilj:
<ul style="list-style-type: none"> – Začnem razvijati profesionalen, partnerski odnos s starši. – Starše spodbudim k aktivnemu sodelovanju s šolo. – Vključim zaposlene na šoli in ljudi iz širšega okolja (prevajalca).

Ob začetku šolskega leta:

AKTIVNOST ŠT. 8

Učence posedem v krog in se jim tudi sama pridružim v krogu. Izberem nekaj interaktivnih iger za razvijanje vključevanja, spoznavanja. Povem navodila za prvo aktivnost: vsak učenec naj se predstavi »Jaz sem...« in zraven naredi zase značilno gesto.

Druga aktivnost: vsak učenec izreče pozdrav (dober dan, živijo) in svojemu sošolcu na desni poda roko. Učence priseljence prosim, naj povejo, kako pozdravijo v svojem jeziku.

Tretja aktivnost: nekaj učencev prosim, naj pokažejo na zemljevidu, kje je Slovenija, kje glavno mesto Ljubljana in kje Maribor, kjer je naša šola. Nato prosim učence priseljence, naj pokažejo državo, iz katere prihajajo. Označena so tudi glavna mesta teh držav. Prosim jih, naj na glas izgovorijo ime države in mesta, iz katerega prihajajo. Prosim slovenske učence, naj ponovijo ime države in mesta za učencem priseljencem. Pogovorimo se, ali jim je težko izgovarjati besede v tujem jeziku; kako je torej težko novim sošolcem, ki se bodo morali naučiti slovenščine in se učiti z nami; kako bi se počutili, če bi morali oditi od doma in se učiti v tujem jeziku, spoznati nove sošolce ...

Učence spodbudim, da skupaj pripravimo mini slovarček z najpomembnejšimi besedami v obeh jezikih. Slovarček ima učenec priseljenec ves čas pri sebi. Učence spodbujam, naj sproti vanj vnašajo nove besede, ki se jim zdijo pomembne, da jih novi učenec usvoji.

Material:

- Izdelan zemljevid, napisi imen.
- Mini slovarček.

Cilj:

- Učence spodbudim k druženju in navezovanju medsebojnih stikov, odnosov.
- Učence spodbujam, da nudijo pomoč učencem priseljencem.
- Zagotovim prijetno okolje sprejema.
- Spodbujam učence priseljence k aktivni uporabi maternega jezika.
- Poudarjam drugačnost v pozitivnem smislu.

Med šolskim letom:

AKTIVNOST ŠT. 9

- Razredne ure namenim izvajanju interaktivnih iger, ki spodbujajo vključevanje in sprejemanje.
- Branje knjig, ogled filma in risanege filma na temo sprejemanja, varnosti, prijateljstva.
- Na spletu pogledamo kraje, od koder prihajajo učenci priseljenci.
- Pogovori z učenci o razlikah in podobnostih, o njihovih izkušnjah v tujini.

Material:

- Slikanice, knjige, film, risani film.

Cilj:

- Učence spodbujam k navezovanju stikov.

- Učence vodim pri razmišljanju o drugačnosti, sprejetosti, ljubljenosti in o njihovih nasprotjih.
- Učenci razmišljajo o svojih čustvih in čustvih drugih ter jih ubesedijo.

AKTIVNOST ŠT. 10

S šolsko svetovalno delavko in aktivom učiteljev, ki poučujejo učence priseljence, izdelamo individualen načrt aktivnosti za vsakega posameznega učenca priseljence. Ta načrt vsebuje program individualizacije in diferenciacije, opredeljuje dopolnilni/dodatni pouk, pri čemer upošteva učne in druge vzgojno-izobraževalne potrebe posameznika, opredeljuje sodelovanje staršev in učenca ter obdobje za evalvacijo.

Pred izdelavo individualnega načrta aktivnosti prosim starše, naj me seznanijo oziroma naj mi povejo čim več o učnih dosežkih, sposobnostih njihovega otroka v prejšnji šoli. Ugotavljam nivo učenčevega znanja, dosežkov, sposobnosti ter kaj so njegova močna in šibka področja. Na podlagi teh informacij, informacij učiteljev in mojih opažanj sestavimo individualni načrt aktivnosti.

Material:

- Šolska dokumentacija.
- Mapa učenčevih dosežkov.
- Zapisnik intervjuja s starši in učencem.

Cilj:

- Spremljamo doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev, učnega uspeha in sposobnosti socialne vključitve v skupino, v novo šolsko okolje.
- Spodbujam starše, naj aktivno sodelujejo s šolo.

AKTIVNOST ŠT. 11

Povežem se z mladinskim centrom lokalne skupnosti in se pozanimam, ali lahko organizirajo pomoč pri učenju slovenščine.

Prosim učence višjih razredov, naj nudijo učno pomoč pri slovenščini in tudi pri drugih predmetih, ker imajo že več izkušenj in znanja slovenskega jezika.

Cilj:

- Razvijam mrežo učne pomoči.
- Spodbujam medvrstniško in medgeneracijsko pomoč.
- Skrbim za učenje slovenščine kot tujega, učnega jezika; s tem učencem priseljencem omogočam takšno izobraževalno izkušnjo, ki jim bo pomagala občutiti sprejetost, doseči učni uspeh in s tem tudi zadovoljstvo.

AKTIVNOST ŠT. 12

Med šolskim letom na aktivnih in učiteljskih zborih učitelje ter druge strokovne delavce seznanjam s šibkejšim znanjem slovenščine učencev priseljencev.

Cilj:

- Seznanjam učitelje in druge strokovne delavce s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami učencev priseljencev, ki so posledica slabšega razumevanja in obvladovanja slovenščine.

AKTIVNOST ŠT. 13

Roditeljski sestanki.

Na roditeljske sestanke povabim starše skupaj z učenci. Povabim tudi prevajalce. Starše seznanim z dejstvom, da so med nami tudi učenci priseljenci, jim predstavim njihovo kulturo, versko pripadnost, jezik. Povabim tudi predstavnika iste narodnosti ali kulture ali vere, da starše seznanim s posebnostmi te narodnosti, kulture, vere. Povabim starše, da se medsebojno spoznajo, izmenjajo izkušnje.

Cilj:

- Starši priseljenci in slovenski starši navežejo medsebojne stike.
- Spodbujam priznavanje drugačnosti, izpostavljam prednosti multikulturalnosti.
- Spodbujam sobivanje.

AKTIVNOST ŠT. 14

Dan odprtih vrat.

En dan dejavnosti namenimo za kulturni dan. Povabimo vse starše, z učenci pa za takrat pripravim kratek program: v smislu pozitivnega razumevanja drugačnosti in različnosti učenci pozdravijo, zapojejo, deklamirajo pesmi ali povejo nekaj stavkov v slovenščini in maternih jezikih učencev priseljencev; starše in učence že prej prosim, da pripravijo tipične slovenske/tuje (glede na kulturo, iz katere prihajajo) jedi; starše priseljence prosim, da predstavijo svojo kulturo, jezik, način življenja, ples, glasbo, pesmi; sledi druženje.

Cilj:

- Spodbujam razumevanje drugačnosti in različnosti.
- Izpostavljam prednosti medsebojnega povezovanja, prednosti multikulturalne družbe.
- Spodbujam starše k aktivnemu sodelovanju s šolo.
- Spodbujam starše k medsebojnemu sodelovanju in druženju.
- Spodbujam učence in starše priseljence, da aktivno uporabljajo materni jezik in slovenščino.

AKTIVNOST ŠT. 15

Pri slovenščini obravnavamo ljudsko pesem/pravljico. Izberem slovensko ljudsko pesem/pravljico in ljudsko pesem/pravljico iz dežel, od koder prihajajo učenci priseljenci. Prosim učence priseljence, da nam deklamirajo oziroma pripovedujejo v svojem jeziku. Učence pri pogovoru spodbujam, da razmišljajo o podobnostih in razlikah med našimi in tujimi ljudskimi pesmimi/pravljicami.

Cilj:

- Učence spodbujam k razumevanju in sprejemanju različnosti.
- Učence priseljence spodbujam, da aktivno uporabljajo materni in slovenski jezik.

AKTIVNOST ŠT. 16

Pri interesni dejavnosti »Ure pravljic« povabim tudi starše učencev priseljencev, naj poslušajo pravljice v slovenščini skupaj s svojimi otroki, in občasno povabim še prevajalca. Povabim starše priseljence, naj preberejo kako pravljico ali pripovedujejo v svojem jeziku.

Cilj:

- Razvijam ljubezen do branja, do raziskovanja literature pri vseh učencih in starših.
- Razvijam dobre odnose s starši.
- Spodbujam k aktivni uporabi maternega jezika in hkrati k aktivnemu učenju slovenščine.

Dejavnosti med letom in ob koncu šolskega leta:

Na aktivnih evalviramo Individualni načrt aktivnosti glede napredka posameznega učenca na področjih poznavanja, uporabe in znanja slovenščine, glede doseganja osnovnih šolskih akademskih veščin in glede celotnega napredka učne uspešnosti in sposobnosti.

Zgoraj opisane dejavnosti se ne izvajajo samo po enkrat. Dejavnosti iz tega načrta se izvajajo večkrat med šolskim letom, odvisno od predmetnika, razpoložljivosti prevajalca, staršev, in imajo lahko dober učinek, če se otroci in starši priseljenci še dodatno učijo slovenščine zunaj šole.

NE POZABIMO NA BELO KNJIGO

Ključni dokument Evropske komisije za izobraževanje, Bela knjiga (1995, 2011), posebej izpostavlja nesprijemanje socialnega izključevanja. Za izobraževanje v družbi socialnega izključevanja Bela knjiga predvideva izobraževalne strategije, ki bi pripomogle naučiti posameznika, kako preživeti v družbi izključevanja; mu dati znanja in spretnosti, s katerimi se bo lahko hitro prilagajal družbenim spremembam. Se pravi, njen poudarek je na investiranju v človeške vire in v vseživljenjsko učenje. Vseživljenjsko učenje je torej tisto najpomembnejše tako za napredek gospodarstva neke družbe kot tudi za napredek posameznika, saj mu omogoča obvladovanje lastne usode.

Prav zato mora vsak učitelj Belo knjigo dojemati ne le kot suhoparen dokument, ampak jo brati in sprejemati njena določila kot zavezo, da bo znal, če govorimo konkretno o multikulturalnosti in izključevanju, njena načela strpnosti, sprejemanja drugačnosti, solidarnosti prenašati na svoje otroke, učence, dijake, udeležence izobraževanja. Da bo pouk v šoli primerljiv z drugimi šolskimi sistemi ne le v znanju in sposobnostih naših učencev, temveč tudi v demokratičnosti, s strpnostjo obarvani naravnosti do »drugih, tujih«. Saj raznolikost, pisanost identitete ene družbe lahko bogati vsakega posameznika znotraj nje. A le, če vsak posameznik jasno ozavešči pravice in soodvisne dolžnosti.

BELA KNJIGA IN MULTIKULTURNOST

Bela knjiga v kontekstu multikulturalnosti in marginaliziranih skupin stoji na temelju človekovih pravic in

dolžnosti; zavezuje k spoštovanju in uresničevanju dostojanstva posameznika; spodbuja k strpnosti med rasami, narodi, verskimi skupnostmi in drugimi skupinami; izpostavlja dolžnost nediskriminiranja med drugim tudi posameznikov iz kulturno in socialno manj spodbudnih okolij. Prizadeva si za vzpostavitev pozitivne diskriminacije, ki naj odpravi nepravilne razlike in naj vzpostavi enake možnosti za vse. Vsak posameznik naj bo torej deležen optimalnih možnosti za pridobitev kakovostne izobrazbe in za oblikovanje v avtonomnega posameznika.

SMO SLOVENCİ DEL SODOBNE DEMOKRATIČNE EVROPSKE DRUŽBE, KI VZGAJA V MIROLJUBNO SOŽITJE?

Če se imamo za sodobno, pluralno, multikulturno družbo, v kateri soobstajajo številne različne narodnosti, etnične skupine, rase, religije, kulture, potem si mora vsak učitelj posebej v skladu z Belo knjigo in upoštevajoč geslo »vsi enaki – vsi drugačni« prizadevati za stalno razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi, v kateri prevladujejo zavestne odločitve za sprejemanje različnosti, spoštovanje drugačnosti, vzgajanje za strpnost, solidarnost, miroljubno sožitje, medkulturni dialog, za učenje drug od drugega. Prava umetnost balansiranja strpne družbe je v tem, da na eni strani spoštuje in vzgaja v kulturno-zgodovinsko tradicijo, iz katere izhaja, in na drugi strani priznava enakopravnost sobivanja tudi posameznikom iz drugih kulturnih, etničnih in drugih okolij. Da jih zmore vtkati v vsakdanje življenje, jih prevzame kot svojevrsten kamenček v mozaiku lastne identitete, ki se neprestano spreminja v toku časa. Taka pisana družba, kot kolaž identitet, je lahko bogatejša za spoznanja o sebi in drugih. Sposobnost sprejemanja drugačnosti, oblikovanja odnosov do sočloveka mora biti ena od silnic za trajnostno zasnovan razvoj globalne družbe.

VZGAJAJMO ZA MULTIKULTURNOST IN ODPRAVLJAJMO PREDSDODKE

Globalizacija nam na eni strani prinaša pozitivne plati, na primer večje in hitrejše povezovanje; na drugi strani pa povzroča tudi nastajanje številnih negativnih pojavov, kot so izginjanje etničnih posebnosti, globok prepad med

bogatimi in revnimi ali terorizem. Prav zato si moramo v prvi vrsti učitelji in vzgojitelji prizadevati za vzgojo v multikulturnosti, za to, da o različnosti in drugačnosti govorimo na glas, da pri svojem delu z otroki, učenci, mladostniki, odraslimi odpravljamo predsodke prav s tem, da jih soočamo z »drugačnim, tujim, neznanim«, s tem, česar ne poznamo in nam povzroča nelagodje – in to zato sovražimo. Sovraštvo lahko premagamo tako, da se vsak vzgojitelj, učitelj ter drug strokovni delavec v šolskem prostoru vsak dan v vsakršni učni ali življenjski situaciji, znotraj ali zunaj razreda, znotraj ali zunaj šolskega prostora, zaveda, da je prav on model, da mora predstavljati otrokom, učencem, dijakom vzor izkazovanja strpnosti, brezpogojnega sprejemanja drugačnosti, odprtosti, radovednosti za tuje, novo, neznano. Da zna to idejo izžarevati, predajati naprej, da jo zna združiti s svojo lastno kreativnostjo in kompetentnostjo. Da zna otroke, učence, dijake voditi tako, da poveže misli, čustva, nagnjenja, medsebojno navezanost večinskih otrok, učencev, dijakov z otroki priseljencev. Da jim je pripravljen na domiseln, neobremenjujoč način pokazati in dokazati ter jih naučiti, da nas multikulturna pisanost vse skupaj bogati. Da je večjezičnost prednost, ki ne pomeni le sposobnosti uporabljati več jezikov za komunikacijo, temveč predstavlja tudi preseganje medkulturnih ovir in vodi v spoznavanje ter posledično lažje sprejemanje drugačnosti.

OLAJŠAJMO SI ŽIVLJENJE V SODOBNI DRUŽBI

Takšna in podobna razmišljanja me postavljajo pred vprašanje: Kaj je tisto, s čimer bi lahko posamezniku olajšali življenje v družbi? Od nekdanj so bile to vrednote, kot so prijateljstvo, sodelovanje, solidarnost, medsebojno podpiranje in dopolnjevanje ter dobri odnosi z drugimi. Zdaj pa je življenje v skupnosti postalo redkost, tako rekoč umetnost. Spet si moramo začeti prizadevati, da se življenja v skupnosti na novo naučimo. To nam bo bolj uspelo, če se bomo vsi skupaj spopadli s ksenofobijo, homofobijo in drugimi strahovi, ki porajajo sovražna čustva do drugega. Stvari, ki jih ne poznamo, v nas vedno vzbujajo nelagodje in strah. Zato moramo kot ljudje, državljani, šolniki, starši o njih čim več, čim bolj odprto, čim bolj na glas govoriti, zato si moramo prizadevati, da jih spoznamo in razumemo. To naj bo izziv vsakega posameznika za prihodnost.

VIRI IN LITERATURA

Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji/[ur. Janez Krek], 1995.– Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole, 2012. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Strategija vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji, 2007. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Vrečer, N. (2012). Integracija kot človekova pravica: prisilni priseljenci iz Bosne in Hercegovine v Sloveniji. Ljubljana: Založba ZRC.

POVZETEK

Z načrtnim vključevanjem otrok beguncev v vzgojno-izobraževalne ustanove v Republiki Sloveniji tem otrokom, učencem in dijakom lahko zagotovimo uspešno premagovanje ovir in spopadanje z učnimi ter vedenjskimi težavami, ki se lahko pri njih pojavljajo zaradi nezadostnega znanja slovenskega jezika, zaradi razlik med njihovo izvorno kulturo in kulturo okolja, zaradi nepopolne socialne integracije v večinsko družbo ali zaradi razlik v izobraževalnih sistemih med izvorno državo in sistemom v Sloveniji. Temelj vključevanja tvorijo splošne človekove in otrokove pravice, ki na eni strani dajejo posamezniku pravico do ohranjanja posebnosti, na drugi strani pa apelirajo na družbo okolja, da naj kulturno raznolikost sprejme ne le kot »drugačnost« v pozitivnem smislu, ampak tudi kot prednost in priložnost za dobre skupne izkušnje za vse. V prispevku predstavljam še okvirni načrt dejavnosti v pomoč učiteljem in svetovalnim delavcem pri vključevanju otrok beguncev v pouk in šolske ter obšolske dejavnosti preko celega šolskega leta.

ABSTRACT

By systematically integrating the children of refugees into educational institutions in the Republic of Slovenia we are enabling these children, primary and secondary school students, to successfully overcome obstacles and tackle learning and behavioural problems that may arise due to their insufficient knowledge of Slovenian language, the differences between their culture of origin and the culture of the environment, their incomplete social integration into the majority society, or the differences between the education systems in their country of origin and the system in Slovenia. The basis for the integration lies in general human and children's rights, which, on the one hand, give individuals the right to preserve their peculiarities and, on the other hand, appeal to the society of the environment to accept cultural heterogeneity not merely as »diversity« in the positive sense, but also as an advantage and opportunity for good common experience for all. The paper also presents an outline plan of activities for assisting teachers and counsellors in integrating the children of refugees into school and extracurricular activities throughout the school year.